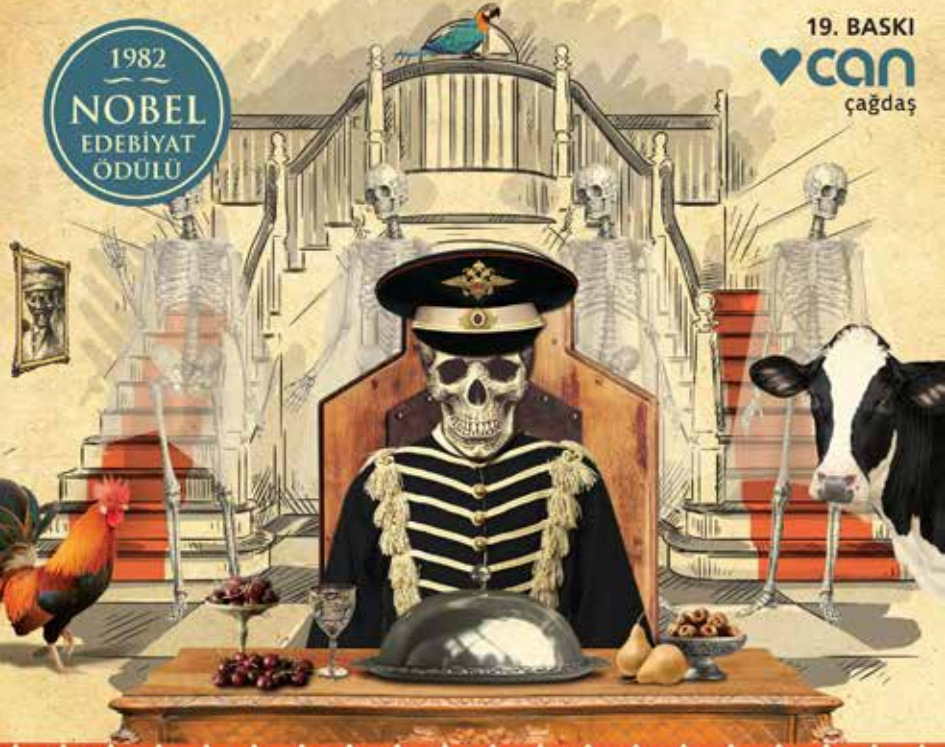

1982
NOBEL
EDEBİYAT
ÖDÜLÜ

19. BASKI

can
çağdaş

GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ

BAŞKAN BABAMIZIN
SONBAHARI

Çeviri: TOMRİS UYAR

GABRIEL GARCÍA
MÁRQUEZ
BAŞKAN
BABAMIZIN
SONBAHARI

Can Çağdaş

El otoño del patriarca, Gabriel García Márquez

© 1975, Gabriel García Márquez ve Gabriel García Márquez vârisleri

© 1982, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin Türkçe yayın hakları Agencia Literaria Carmen Balcells S.A. aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1982

19. basım: Mart 2019, İstanbul

Bu kitabın 19. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Cem Alpan

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Saner Basım Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.
Maltepe Mah. Litros Yolu 2. Matbaacılar Sit. No: 2/4 2BC 3/4
Zeytinburnu, İstanbul
Sertifika No: 35382

İç baskı ve cilt: Türkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.
Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. No: 16-18
Topkapı, İstanbul
Sertifika No: 43087

ISBN 978-975-07-3684-1

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750736841

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

GABRIEL GARCÍA
MÁRQUEZ
BAŞKAN
BABAMIZIN
SONBAHARI

ROMAN

1982 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

Çeviri

Tomris Uyar

Gabriel García Márquez'in Can Yayınları'ndaki diğler kitapları:

Bir Kayıp Denizci, 1982

Kırmızı Pazartesi, 1982

Yaprak Fırtınası, 1983

Yüzyıllık Yalnızlık, 1984

Kolera Günlerinde Aşk, 1989

Labirentindeki General, 1990

Albaya Mektup Yok, 1991

İyi Kalpli Eréndira, 1991

Şer Saati, 1983

Hanım Ana'nın Cenaze Töreni, 1992

On İki Gezici Öykü, 1993

Aşk ve Öbür Cinler, 1994

Bir Kaçırılma Öyküsü, 1996

Şili'de Gizlice, 1996

Anlatmak İçin Yaşamak, 2005

Benim Hüzünlü Orosularım, 2005

Mavi Köpeğin Gözleri, 2011

Doğru Avrupa'da Yolculuk, 2016

GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ, 1928'de Kolombiya'nın Aracataca kentinde doğdu. Hukuk ve gazetecilik öğrenimini yarım bıraktı. 1940'lardan başlayarak uzun yıllar gazetecilik yaptı. Yine aynı yıllarda öykü yazmaya başladı. Yayımlanan ilk önemli yapıtı, *Yaprak Fırtınası*'ydi. *Albaya Mektup Yok*, ülkesi uğruna savaşarak yaptığı hizmetlerin karşılıksız kaldığını anlayan bir subay eskisinin öyküsüydü. Bunu *Hanım Ana'nın Cenaze Töreni* (1962) ve *Şer Saati* (1962) izledi. García Márquez, en tanınmış romanı *Yüzyıllık Yalnızlık*'ı (1967), Meksika'ya ilk gidişinde yazdı. *Yüzyıllık Yalnızlık*'taki bir bölümden esinlenerek yazdığı öykülerini *İyi Kalpli Eréndira* (1972) adlı kitapta toplayan yazar, daha sonra birbiri ardı sıra *Mavi Köpeğin Gözleri*'ni (1972), *Başkan Babamızın Sonbaharı*'nı (1975), *Kırmızı Pazartes'i*'yi (1981), *Kolera Günlerinde Aşk*'ı (1985), Simón Bolívar'ın yaşamının son aylarını konu edinen *Labirentindeki General*'i (1989) yayımladı. García Márquez, 1982'de Nobel Edebiyat Ödülü'ne değer görüldü. 2014'te Meksika'da seksen yedi yaşında hayata veda etti.

TOMRİS UYAR, 1941'de İstanbul'da doğdu. İstanbul Amerikan Kız Koleji'ni ve İÜ Gazetecilik Enstitüsü'nü bitirdi. *İpek* ve *Bakır* ve *Ödeşmeler* gibi öykü kitaplarında küçük burjuva insanların yaşam biçimlerine yoğunlaştı. *Yürekte Bukakağı*'yla 1980'de, *Yaza Yolculuk*'la 1987'de Sait Faik Hikâye Armağanı'nı aldı. Virginia Woolf, Gabriel García Márquez, Juan Rulfo, Lewis Carroll, Kurt Vonnegut Jr., Julio Cortázar, Jorge Luis Borges gibi yazarların yapıtlarını dilimize kazandırdı. 2003'te günü İstanbul'da öldü.

Hafta sonunda akbabalar, balkon pencerelerindeki kepenkleri gagalayarak başkanlık sarayına girdiler, kanat çırpışları, içerdeki durağan zamanı dalgalandırdı ve pazartesi günü tan ağarırken, kent, büyük bir ölü ve çürüyen bir görkemin ılık esintisiyle, yüzyılların uyuşukluğunu üstünden attı. Ancak o zaman, kimilerimizin önerdiği üzere ana kapıyı menteşelerinden sökmek için koçbaşı kullanmadan ve daha gözüpek olanlarımızın sözlerine uyarak, yıkılmaya yüz tutmuş, kaç kereler payandalanmış taş duvarları zorlayıp içeri girme yiğitliğini gösterebildik, yapının cesur çağlarında, William Dampier'in Lombardiyalılara karşı direnmiş koskocaman, kurşun geçirmez kapılar, bir omuzlayışta açılıverdi. Başka bir çağın havasına girmiş gibiydik; saltanatın bu geniş inindeki beton tuzaklarda hava daha hafifti, sessizlik epeskiydi ve ölgün ışıktaki nesnelere kolaylıkla seçilemiyordu. Girişte, döşeme taşlarının boydan boya alttan süren ayırıkotlarına boyun eğdiği avluda, görevini bırakıp kaçan nöbetçinin kulübesindeki keşmekeşi gördük, silahlıklardaki pusatları gördük, ansızın bastıran bir ürkü sonucu yarıda kalmış pazar öğle yemeğinin artıklarıyla dolu tabakların dizildiği uzun, kaba tahta masaları, gölgeler içinde hükümet konağının bulunduğu bölmeyi gördük, en tatsız ha-

yatlardan da ağır işlem görmüş dosyaların arasından fıskıran renk renk mantarları, solgun irisleri, avlunun tam ortasında, en aşağı beş kuşağın askerî törenle vaftiz edildiği vaftiz kurnasını gördük, geride, şimdi atlı arabaların durduğu eski genel valilik ahırını, kamelyalarla kelebeklerin ortasında, ayaklanma günlerinden kalma üstü kapalı faytonu, salgından kalma yük arabasını, kuyrukluyıldızın görüldüğü yıldan kalma yolcu arabasını, düzenin yerleştiği yılların simgesi cenaze arabasını, barışın ilk yüz yılından kalma uyurgezer kupayı gördük, tozlu örümcek ağlarının altında sapasağlamdı hepsi, bayrağın renklerindeydiler. Bitişik avluda, demir parmaklığın ardında, evin tantanalı günlerinde cüzamlıların gölgesinde uyukladıkları, ay tozuyla kaplı gül fidanları vardı, büyük bırakılmışlıkları içinde öylesine gürleşmişlerdi ki, bahçenin ötelерinden burnumuza kadar gelen leş kokusu, kümes kokusu, bir süre önce mandıraya çevrilmiş koloni kilisesinden yükselen tezek kokusu ve ineklerle askerlerin dışkı ve ekşi sidik kokularıyla kaynaşmış bu baskın gül kokusunun sızmadığı tek çatlak bile kalmamıştı. Sık, boğucu fundalığı aralayınca, karanfil saksıları, peru zambakları ve hercaimenekşelerle kemerli geçidi, odalıkların barındığı bölmeyi gördük, ev içi ıvır zıvırlarının çeşitliliği, hele sürüyle dikiş makineleri karşısında, ola ki, diye düşündük, burada binden fazla kadın yaşamıştır zamanında, yedi aylık doğan piçlerden bir orduyla, mutfaklardaki savaş alanı keşmekeşini gördük, muslukların yanı başında güneşte çürüyen birtakım giysiler, odalıklarla askerlerin ortaklaşa kullandıkları toprak ayak yolunu ve arkalarda Küçük Asya'dan kendi toprakları, kendi öz suları ve nemleri korunarak, koskocaman, özel deniz aşan serlerle canlı canlı getirilmiş Babil söğütlerini gördük, onların da arkasında hükümet konağını gördük, dev bir yapıydı ve hüzünlüydü, akbabalar, didik didik edilmiş pan-

jurlardan içeri dalıyorlardı hâlâ. Sandığımız gibi, yüklenmek zorunda kalmadık, ana kapı bir sesin usul yüklenişiyse kendiliğinden açıldı, yol halısı inek tırnaklarıyla delik deşik olmuş, çıplak, taş merdivenlerden çıkıp birinci kata vardık, ilk geçitten özel yatak odalarına kadar, yerle bir olmuş yazıhaneler, arsız ineklerin istilasına uğramış protokol salonları, kadife perdeleri ve iskemle püsküllerini kemiren inekler gördük, askerlerle azizlerin, kırık dökük eşyaların arasına atılmış, yere çalınıp taze inek fişkısına bulanmış kahramanlık portrelerini gördük, ineklerin kemirip bitirdikleri bir yemek odası gördük, yine ineklerin hışımına uğramış, sıçılıp sıvanmış müzik odasını, kırılmış domino masalarını, keçelerini ineklerin kemirdiği bilardo masalarını, bir köşede öylece duran rüzgârgülünü gördük, pusulanın dört bir yanında olup biten doğa olaylarına tıpatıp benzer sesler çıkaran bu gül sayesinde evdekiler, çekilmiş denize duydukları özlemi giderebiliyorlardı; her köşeden sarkan kafesleri gördük, bir hafta önce, bir gece üstlerine geçirilmiş örtüler de duruyordu daha ve sayısız pencereden yavaş yavaş doğan bu tarihsel pazartesiden habersiz saf saf uyuyan, adına kent denilen o azman hayvanı gördük ve kentin ötesinde, ufka doğru, eskiden denizin bulunduğu uçsuz bucaksız düzlükte, katı ay külünden oluşmuş ölü kraterleri gördük. Birkaç ayrıcalıklı kişi dışında kimselerin adım atmadığı yasak bölmede akbabaların döktüğü kanın kokusunu duyduk, ilk olarak; akbabalardan yılların soluksuzluklarını ve içgüdüsel önsezilerini devraldık, kanat çırpışlarından yayılan çürüme kokusunu izleyerek kabul salonuna girince, ineklerin kurtlanmış iskeletleriyle karşılaştık, dişigerileri boy aynalarında defalarca yansıyor, sonra duvara gizlenmiş bir yazıhaneye açılan yan kapıyı ittik, orada onu gördük, rütbesiz şayak üniforması üstündeydi; çizmeleri, sol topuğunda altın mahmuzunu,

karada ve denizdeki bütün ihtiyar insanlarla bütün ihtiyar hayvanlardan daha da ihtiyardı; yerde yatıyordu, yüzüstü, sağ kolunu kıvrıp başına dayamıştı, yapayalnız bir zorba kimliğiyle yıllar yılı sürdürdüğü hayatının her gecesinde, bitimsiz gecelerinde hep nasıl uyumuşsa öyle. Yüzüne bakmak için sırtüstü döndürdüğümüzde, tanınamadığımızda olmadığını fark ettik, gerçi yüzünü akbabalar didiklememişti, ama içimizden hiç kimse daha önce görmemişti ki onu, gerçi profili bütün demir paraların iki yüzünde de vardı; pullarda, kaput reklamlarında, kasık bağlarında, keşiş gömleklerinde, her yerde, gerçi göğsüne bayrak ve anayurdun simgesi ejderha oturtulmuş resmi her zaman, her yerde göze çarpardı ama biz bu resimlerin daha kuyrukluydızın görüldüğü yıl bile aslına uygun sayılmadığını biliyorduk; o devirde ana babalarımız onun kimliğini biliyorlardı, onlar da ana babalarından duymuşlardı ve biz, çocukluğumuzdan başlayarak, onun egemenliğini sürdürdüğü bu konakta yaşadığına inanmaya alışarak büyümüştük; biri, bir festivalde onu Çin fenerlerini yakarken görmüştü; biri, hüznü gözlerini, solgun dudaklarını, dinsel bezeklerle süslenmiş başkanlık koltuğunda başını düşünceli düşünceli salladığını gördüğünü söylemişti, çünkü yıllar önce bir pazar, huzuruna sokaktaki kör şarkıcıyı getirmişlerdi, beş sent karşılığında, unutulmuş şair Rubén Dario'nun şiirlerini okuyacaktı, yalnız başkanımızın izleyeceği bu şiir gösterisi için bir tomar para aldığından, keyfinden bayılıyordu herif, başkanı görmemişti tabii, kör olduğundan değil, hummadan bu yana hiçbir ölümlü görmemişti ki onu, yine de orada olduğunu biliyorduk, değil mi ki dünya dönüyordu, hayat sürüyordu, posta geliyordu, belediye bandosu cumartesi günleri alanda, tozlu palmyelerin ve loş ışıkların altında uçarı valsler çalıyordu ve bandoda, ölen mızıkacıların yerini başka ihtiyar mızıkacılar alıyor-

du. Son yıllarda, konaktan insan sesleri ve kuş cıvıltıları gelmemeye başlayınca, kurşun geçirmez kapılar ilelebet kapandığında bile, içerde birinin olduğunu biliyorduk, çünkü geceleri, bir geminin işaret ışığını andıran birtakım ışıklar sızıyordu denize bakan pencerelerden ve daha yakına gidecek cesareti gösterenler, payandalanmış duvarların arkasından binlerce toynak şakırtısıyla hayvan hırıltıları duyuyorlardı; bir ocak ikindisi, başkanlık balkonunda grubu gözleyen bir inek görmüştük; düşünün bir, ulusal balkonumuzda bir inek, ne korkunç bir şey, ne boktan ülke, herkes ineklerin merdiven çıkamayacağını, yol halıları seyrelmiş merdivenleri bile çıkamayacağını bildiğinden, ineğin ne yapıp balkona çıktığı uzun uzun tartışıldı ve sonunda, ineği gerçekten gördük mü, yoksa ikindiüstü alanda gezinirken başkanlık balkonunda bir inek gördüğümüzü mü sandık, anlayamadık; o balkonda yıllardır bir şey görmemiştik çünkü ve geçen cuma tan ağarırken gelen ilk akbaba sürüsü de olmasa, daha nice yıllar göremeyecektik; akbabalar o gün, sağlık yurdunun saçaklarında hep uyukladıkları yerden uçuşa geçmişlerdi, ta içlerden, bir zamanlar denizin bulunduğu toz denizinin kıyılarından dalga dalga kopup geliyorlardı; bütün bir gün boyunca egemenliğin simgesi yapının üstünde halkalar çizerek uçtular, ta ki güveylik süslerini takmış, kızıl tüylü bir dövüşken, kral, sessiz bir buyruk verene kadar, işte cam şangırtıları, yüce bir ölünün saldığı esinti, ancak dirliği kalmamış bir evde rastlanılacak o akbaba saldırısı, camdan girip çıkmalar o zaman başladı da, bizler içeri girme yiğitliğini gösterdik ve ıssız sığınakta, görkemin yıkıntılarını bulduk, gagalanmış gövdeyi, genç kız eli gibi pürüzsüz o elleri; saltanat mührü, ortaparmağının boğumundaydı, bedeni, denizin derinlerinden emdiği küçük yosunlarla asalakları fıskırtıyordu, özellikle kol altları ve kasıkları; fitik ameliyatı

geçirmiş hayasında, yelken bezinden bir fıtık bağı vardı, taşağı bir öküz böbreği iriliğindeydi ama nasılsa akbabaların gözünden kaçmış tek organıydı, gelgelelim bizler onun öldüğüne yine de inanamıyorduk, çünkü böyle giyimli kuşamlı, uykusunda doğal bir ölümle ölmüşçesine, yazıhanesinde tek başına ikinci kez ölü bulunduşuydu bu, biliciler sulara bakıp öyle demişlerdi ya uzun bir süre önce. İlk ölüşünde, sonbaharının başlangıcında da bu durumda bulunmuştu, o zamanlar yatak odasının yapayalnızlığında bile, ölüme üstünlük tanımayacak kadar zinde bir ilgi duyuyordu ulusuna, yazgısı hiç ölmekmiş gibi sürdürüyordu egemenliğini; o zamanlar burası, bir başkanlık sarayına değil bir pazaryerine benzerdi, küfe boşaltan, geçitlerde eşeklerin üstünden tavuk kümesleri indiren çıplak nöbetçileri, aklıktan kırılan torunlarıyla basamaklara çöküp devletten mucizevi bağışlar bekleyen dilenci kadınları yarıp geçmek, çanaklardaki gece çiçeklerini atıp yerlerine taze çiçekler yerleştiren, yerleri silen, balkonlarda halı döven, kuru daldan patpatların temposuyla düşsel aşk şarkıları söyleyen küfürbaz odalıkların sıçrattığı pis sulardan sakınmak gerekirdi ve bu şamatada, çekmecelerinde kuluçkaya yatmış tavuklar bulan tımarlı kamu görevlilerinin feryatları, helalarda orospularla askerlerin bitmeyen gitgelleri, kuş çığlıkları, ortalıkta hırlaşan sokak köpekleri; kapıları açık duran bu sarayda, hükümetin nerede olduğunu kestirmenin olanaksızlaştığı bu büyük kargaşada, kim kimin ne olduğunu, kimden yana olduğunu da bilmiyordu. Evin beyi, yalnızca bu pazar kargaşasına katılmakla kalmamış, kargaşayı yaratıp yönetmişti, onun yatak odasındaki ışıklar yanar yanmaz, daha horozlar ötmeden, başkanlık muhafızlarının çaldığı kalk borusu, yakınlardaki Conde Kışlası'na yeni günün başladığını bildirirdi, sonra San Jerónimo Üssü için bir boru daha çalınırdı, sonra doğru liman

kalesine; kalede peş peşe tam altı kere çalınan boru, önce kenti uyandırır, sonra da bütün ülkeyi; bu arada başkanımız oturağına kurulup düşüncelere dalar, yeni yeni başlayan kulak vınlamasını gidermek amacıyla ellerini kulaklarına bastırarak, o şanlı günlerde daha penceresinin altında uzanan oynak, kehribar rengi denizden geçen gemi ışıklarını gözlerdi. Evin yönetimine el koyduğu günden sonra her gün, ağıllarda ineklerin sağılışını denetler oldu, kentteki kışlaya üç başkanlık arabasıyla yollanacak sütü eliyle tartardı, mutfakta bir çanak koyu kahveyle biraz çörek atıştırırdı, yeni günün delişmen esintileriyle nereye savrulacağını daha tam kestiremeden, hizmetçilerin laklakına kulak kabartarak; evinde aynı dili konuştuğu tek kimselerdi onlar, en çok onların içten pohpohlamalarına önem verir, en iyi onların akıllarından geçeni okurdu, saat dokuza gelmeden az önce, özel avlusuna, badem ağaçlarının gölgesine oydurduğu granit havuzda, kaynatılmış şifalı yaprakların arasında uzun uzun yıkanır ve ancak saat on birden sonra, tanın uyuşukluğunu üstünden atardı, gerçeğin tehlikeli oyunları yüzleşmeyi göze alabilirdi. Daha önceleri, denizcilerin çıkarması sırasında, ulusun yazgısını kararlaştırmak adına işgalci kuvvetlerin kumandanıyla birlikte yazıhanesine çekilmiş, önüne uzatılan yasaları, genelgeleri parmak basarak imzalamıştı, o zamanlar okuma-yazma bilmiyordu, ama onu yeniden ulusuyla ve saltanatıyla baş başa bırakıp gittiklerinde de yazılı hukukun ağır aksak yöntemleriyle kanının zehirlenmesine izin vermedi; sesiyle, sözüyle, fizik gücüyle sürdürdü egemenliğini, her zaman, her yerde katı pintiliğiyle hazır ve nazırdı, ama o yaştaki bir ihtiyara göre akıl almaz sayılabilecek bir zindeliği vardı, cüzamlılar, ellerinden sağlık tuzu emmeye can atan körler, sakatlar kuşatırdı çevresini, deprem, güneş tutulması, artıkyıllar gibi Tanrı yanlıklarını onun dü-

zelteceğini ilan eden okuryazar politikacılarla gözükara dalkavuklar; karda yürüyen fil adımlarıyla odaları arşınlar, devlet işlerini de ev işleri gibi aynı kolaylıkla, yalınlıkla yürütürdü; şu kapıyı burdan sök şuraya götür, götürürlerdi; yine getir lütfen, getirirlerdi; kulenin saati on ikide on iki kere vurmamalıydı, iki kere vurmalıydı ki, hayat daha uzun görünsün; buyruk yerine getirilirdi bir an duraksamadan, bir an beklemeden; ölümcül siesta saatini saymazsak tabii, o zaman odalıklarının gölgesine sığınır, içlerinden birine saldırdığı gibi kadını soymadan, kendi de soyunmadan, kapıyı örtmeden girişirdi işe, canı tez bir güveyin gözyaşı işlemez solukları, altın mahmuzunun tutkulu çınlayışı ve köpeksi iniltiler duyulurdu bütün evde, bu aşk saatini yedi aylık doğmuş piçlerin pis bakışlarından kurtulmaya çalışmakla harcamış kadının şaşkınlığı, çıkın buradan diye bağıışı, git avluda oyna, çocuklar görmemeli böyle şeyler ve sanki ulusun semalarından bir melek geçmiş gibi ansızın dinerdi sesler, hayat dururdu, herkes parmağını dudaklarına bastırıp taş kesilirdi, soluk almazdı; sessizlik, şşt, general karı düzüyor, onu yakından tanıyanlar bu kutsal âna da bel bağlamazlardı pek, çünkü hep iki yerde birden olabilirmiş gibiydi, akşamüstü saat yedide, domino oynarken görürlerdi, oysa aynı anda kabul salonundaki sivrisinekleri defetmek için tezek yaktığını görenler de olurdu, son penceredeki ışıklar sönünceye, başkanlık yatak odasının kapısındaki üç kol demirinin indiğini, üç kilidin kilitlendiğini, üç sürgünün sürüldüğünü kulaklarıyla duyana kadar boş avuntularla oyalanmazlardı; taş döşemeye, yoruluktan bayılmışçasına bir gövde düşerdi, gelgitte birlikte bitkin bir çocuğun solukları derinleşirdi, ta ki rüzgârın arpı, ağustosböceklerinin seslerini ve kemanlarını susturana kadar ve kocaman bir dalga, genel valilerle korsanların eski kentinin sokaklarını tarayıp da hükümet

konağının bütün pencerelerinden koskocaman bir ağustos cumartesi gibi içeri yüklenene kadar, bir cumartesi ki aynalarda midyeler büyütmüş, kabul salonunu köpekbalıklarına teslim etmiş, tarihöncesi okyanusların ulaştığı en yüksek düzeyi aşmış toprağın, mekânın ve zamanın yüzünü silip geçmişti, yalnız o, tek başına, boğulmuş bir adamın düşlerinde, düşlerin ay suyunda yüzükoyun sürüklenip kalmıştı, şayak er üniforması, çizmeleri, altın mahmuzuyla, sağ kolu başının altında kıvrılmış. İlk ölümünü izleyen acımasız yıllarda, kendisi yokuş aşağı giderken, doruğa tırmanan, kendisi coşkudan köpürürken, başarısız aşkların acısını çeken ikinci eş kişiliği, ne dalkavukların ileri sürdüğü gibi doğanın tanıdığı bir ayrıcalık, ne de hasımlarının söylediği gibi bir toplu sanrıydı; başkanımıza tıpatıp benzeyen Patricio Aragonés, kusursuz hizmeti ve köpekçe bağlılığıyla onun bahtının açılmasını sağlamıştı; aranmadan bulunmuş bir benzer; general hazretleri demişlerdi, Kızılderili köylerini dolaşan düzmece bir başkanlık arabasına rastladık, herif üçkâğıtçılıkla para kazanıyor; evet, ölümler evini andıran oyuklarda sakın gözleri görmüşlerdi, solgun dudakları, kadife eldiveniyle önünde diz çöken halka avuç dolusu tuz saçan, pürüzsüz, taze gelin elini; arabanın arkasından giden iriyarı iki süvari, sağlık dağıtımını karşılığında para topluyordu, düşünün generalim, düpedüz küfürdür bu; ama general, sahtekârı cezalandırmamış, onu gizlice huzuruna getirmelerini, halk ikisini birbirine karıştırmasın diye de başına bir çuval geçirmelerini buyurmuş, sonra da böylesi bir eşitliğin koşullarına düşmenin utancını çekmişti, Allah kahretsin bu herif benim işte, demişti, gerçekten de adam onun kalıbına girmişti sanki, yalnız öbürü, generalin buyurgan sesini asla çıkaramıyordu, bir de onun hayat çizgisi, başparmağının dibinde, hiç kesintiye uğramaksızın bir halka çiziyordu; adamı hemen kurşuna diz-

dirtmeyişi, yalnızca kendi kuklası olarak kullanmayı tasarladığından ötürü değildi, bu tasarı çok sonra gelmişti aklına, ama öz yazgısının şifresinin bir düzenbazın avucunda yattığını düşünmek, düpedüz canını sıkıyordu. General bu kuruntuların yersizliğini kavrayadursun, Patricio Aragonés, kolunu bile kıpırdatmadan altı suikast atlatmış ve falakayla yassıtılan ayaklarını sürüyerek yürümeye alışmıştı, artık onun da general gibi kulakları vınlıyor ve kış sabahları tan ağarırken hayası sızlıyordu, altın mahmuzu takıp çıkarırken kayışları birbirine dolaştırmayı, böylelikle karşısındakileri oyalamayı, zaman kazanmayı da öğrenmişti, tüh Allah kahretsin şu tokaları, Flaman demircileri şuncacık işi bile beceremiyorlar keratalar; babasının dükkânında şişecilik yaptığı günlerdeki şaklabanlığı, gevezeliğı durulmuş, düşünceli, dalgın bir adam oluvermişti; insanların neler dediklerine aldırıyor, gözlerdeki gölgelerden, neleri gizlediklerini kestirmeye çalışıyordu; sen ne dersin peki, diye sormadan, soruları asla yanıtlamıyordu, mucize sattığı günlerdeki aylıklığından da iz kalmamıştı, kendine işkence edercesine didiniyor, yerinde duramıyordu, boyuna yürüyüşe çıkıyordu, zamanla eli büsbütün sıkılaştı, gözü doymaz oldu, giysilerini çıkarmadan, yerde yatıyordu geceleri, yüzüstü, yastıksız, önceleri telaşla sahip çıktığı özel kimliğini, babadan kalma cam üfleme, şişe yapma mesleğinin altın uçarılığını yadsıyordu artık, ikinci bir taşın asla sığmayacağı köşelere taş koyarak saltanatın en büyük tehlikelerine karşı diretiyordu, düşman topraklarında hız kesiyor, yumuşacık düşlere, gerçekleşmesi olanaksız, bastırılmış nice iç çekişlerine kafa tutuyordu; uçucu, erişilmez güzellik kraliçelerine taç giydirirken, onlara elini değdirmiyordu bile, çünkü sonsuza kadar kendisine ait olmayan bir yazgıya boyun eğmişti; yoo, ne gözü doymazlık, ne de inançtı bu boyun eğmenin nedeni, general

ayda elli peso ödeyerek kendi hayatını onun hayatıyla takas etmişti, üstelik kral olma felaketine uğramadan krallar gibi yaşama ayrıcalığını da vermişti, daha ne isteyebilirdi! Aralarındaki kimlik karışıklığı, rüzgârın azıttığı bir gece doruğuna varmıştı; general, Patricio Aragonés'i yaseminlerin tatlı kokuları arasında denize bakıp iç çekerken bulmuştu, haklı bir korkuyla sormuştu, yemeğe kaplanboğanotu mu katmışlardı ne, neden böyle soluğu tıkanıyor, içi çekiliyordu; yoo hayır generalim, dedi Patricio Aragonés, ondan da beter, cumartesi günü bir karnaval kraliçesine taç giydirmiş, onunla ilk dansı etmişti, bir daha kurtulamamıştı o anıdan, görmemişti öylesini, dünyanın en güzel kıızıydı, sizin ayarladığınız kadınlardan değil generalim, bir görebilseydiniz onu; o zaman rahat bir soluk almıştı general, ne oluyor canım, kadınlara tutulunca başı derde girer insanın; kızı kaçırsaydın ya, kendisi sonraları odalığı olan bir sürü güzel kadını kaçırmıştı, karıyı yatağa bastırır, kollarına dört binici asker oturturum, sen kepeçle tadına bakarsın bu arada, Allah kahretsin, varsın tekmelesin, sen bu arada işini görürsün, en zorbaları bile önce öfkeyle çırpınır, sonra n'olur beni bu durumda bırakma generalim, böyle tohumu düşmüş elma çiçeği gibi bırakma generalim, diye yalvarırlar; gelgelelim Patricio Aragonés bu kadarıyla yetinmiyordu, kadınların kendisini sevmelerini istiyordu, sözgelimi bu kız, generalin nasıl aşka geleceğini bilen ustalardan, bir bakışta anlaşılıyor; general bir çıkar yol buldu, ona odalıklarına giden gece geçitlerini gösterdi, onları kendisi gibi rahatça kullanmasına izin verdi; hemen saldıracaksın, çarçabuk, soyunmadan, Patricio Aragonés de böylece sevda bataklığına batmış oldu içinde kabaran tutkuları dindireceğini sanarak, ama artık öylesine kaygılıydı ki, bazen pazarlığın koşullarını unutuyor, pantolon düğmelerini dalgın dalgın çözüyor, ayrıntılarla oyalanıyor, en

aşşğılık kadınların en gizli cevherlerini, en derin iç çekişlerini koparıp alıyor, gölgelik yerlerde şaşkınlıktan güldürüyordu onları, seni ihtiyar çapkın seni, diyorlardı, ihtiyar yaşında iyice düştün bize ve o günden sonra ne ikisi, ne de kadınlar hangi çocuğun kimden olduğunu kestirebildiler, çünkü Patricio Aragonés'in çocukları da generalinkiler gibi yedi aylık doğuyorlardı. Ve böylelikle başkanlık koltuğunun vazgeçilmez adamı oldu Patricio Aragonés; rivayet ederler ki en sevilen, belki de en çok korkulan adamdı, generalin de silahlı kuvvetlere ayıracak vakti bollaşmıştı bu arada, hepimizin sandığı gibi egemenliğini sürdürmede silahlı kuvvetlerin desteğine gerek duyduğundan değil, tam tersi, onları en ürkünç doğal düşmanları saydığından, kimi subayları, başka subaylarca gözetlendiklerine inandırdı, darbe girişiminde bulunmasınlar, diye görevlerini sık sık değiştirdi, özellikle arapsaçına çevirdi, her askerî üsse, on atımlık mermi nin yanı sıra sekiz manevra mermisi veriliyordu, ıslak kum katılmış barut yolluyordu askerlere, gerçek donanım, başkanlık sarayının silah deposunda duruyordu, depunun anahtarları, eşleri olmayan başka anahtarlarla, kimselerin açamayacağı başka kapıların anahtarlarıyla birlikte bir halkaya geçirilmişti, anahtar destesini gözetten de, akademi bitirmiş bir topçu subayı olan, aynı zamanda savunma bakanlığı görevini ve yine aynı zamanda başkan muhafızları kumandanlığını, saray hizmetleri şefliğini üstlenmiş, bir keresinde başkanın kapalı faytonu suikast alanından geçmeden birkaç dakika önce bir dinamit kapsülünü zararsız hale getirmeye çalışırken sağ kolunu kaybettiği için de domino oyununda başkanı yenmesine izin verilen birkaç ölümlüden birinin, can dost General Rodrigo de Aguilar'ın sakin gölgesiydi, General Rodrigo de Aguilar'ın koruyuculuğuyla Patricio Aragonés'in varlığı, generale öylesine bir güven vermişti ki,

kendi güvenliğini daha az düşünür olmuştu, gittikçe daha sık görünüyordu ortalıkta, kendi armasını taşıyan kapalı arabada, tek muhafızın eşliğinde kentte gezindi, dünyanın en güzel katedrali ilan ettiği, yıldızlarıyla gözü alan taş katedralin deliklerine gözlerini uydurdu, her şeyin tatlı bir uyuşukluğa büründüğü, günebakanların denize döndüğü devirden kalma taşlıklarıyla eski taş konaklara baktı, genel valilik mahallesinin bulunduğu alanda enfiye kokan taş döşeli yolları, ışıklı balkonlarında hercaimenekşelerle karanfil saksıları arasında kılı kırk yarararak pamuk ipliğiyle dantel işleyen solgun genç kadınları, Biscayan rahibelerinin kuyruklu yıldızın ilk geçişini kutladıkları günkü arp temrinini, her ikindi saat tam üçte yineledikleri o dama tahtasını andıran manastırı, ticaret merkezinin Babilsî labirentini geçti, ölüm kokan ezgileri geçti, piyango biletlerindeki alacalı sancakları, şeker kamışı suyu satan arabaları, iplere dizili iguana yumurtalarını, Türkleri ve pazarlıkların rengi atmış sesini, ana baba sözünden çıktıkları için akrebe dönüşmüş kadınlarla donatılmış ürkünç kilimleri, günbatımında, giysileri oymalı tahta balkonlarda kururken, çırılçıplak dışarı uğrayıp mavi korbinalarla kırmızı levrekler satın alan ve sebze kadınlara ana avrat küfürleşen erkeksiz kadınların acılar mahallesini geçti, çürük midye kokan rüzgârı içine çekti, köşede, pelikanların hep aynı yerde duruşları, koyun ta ötelinde, zenci gecekondularındaki renk kargaşası, birdenbire, tüm liman, sırsıklam tahtalarıyla rıhtım, gemicilerin doğru'dan bile daha eski, daha iç karartıcı eski savaş gemileri, korku saçan kupanın önünden zamanında kaçamayan zenci liman işçisi kadın ve dünyanın en hüzünlü bakışıyla limanı gözleyen ihtiyarın günbatımında ansızın belirişiyse, kadının ölümü ense kökünde duyusu; o işte, diye bağırırmıştı kadın, çabuk atlara, diye bağırırmıştı, Çin barlarından, aşevlerinden

kopup gelen erkekler, haydin diye bağırılmışlardı, kadınlarla çocuklar haydi diye haykırarak atıldılar, atın bacaklarına yapışıp arabayı durdurdular, saltanatın eline sarılalım hadi; öylesine hızlı, öylesine beklenmedik bir kargaşaydı ki bu, general, silahlı muhafızının kolunu itecek zamanı ancak bulabildi, ona sert bir sesle çıktı, aptallık etme teğmen, bırak bana sevgilerini göstereyim, o gün ve sonraki günlerdeki sevgi gösterilerinden öylesine uygulanıyordu ki, yurtseverler beni iyice görebilsinler, bundan böyle üstü açık arabayla dolaşacağım diye tutturduğunda, onu bu kararından caydırana kadar General Rodrigo de Aguilar'ın canı çıktı, ne vardı yani, limandaki gösterinin içtenliğinden kuşkulanamıyordu, ama sonraki gösterilerin kendisini hoşnut etmek için kolluk kuvvetlerince düzenlenmiş olduğunu anlamıyordu, sonbaharının akşamında, sevgi esintileri içini tatlandırmıştı, yıllar sonra kentten çıkmak cesaretini gösterdi, bayrağının renkleri boyanmış eski treni yeniden çalıştırdı, uçsuz bucaksız, yaşlı ülkesinin kuytularına sokuldu, orkide dallarını, şifalı Amazon elmalarını aralayarak, maymunları, cennet kuşlarını, raylarda uyuklayan jaguarları uyandırarak; tepelerdeki çorak toprakların buz gibi soğuk, bırakılmış köylerinde, istasyonlarda, ağıt çalan bandolarla, ölüm çanlarıyla karşılandı; Ruh-ül Kudüs'ün sağ elinde oturan bu adsız yurtsevere içtenlikle hoş geldin diyorlardı, ta uzaklardaki ırgatlara da haber salındı, başkanlık arabasının cenaze karanlığında gizlenen saltanatı karşılamaya koştular ve arabaya yaklaşabilenler, yalnızca o titreyen dudakları ve nereden çıktığı belli olmayan şanlı bir elin araftan kendilerine doğru sallandığını gördüler; o sırada yanındakilerden biri pencereden çekmeye çalışıyordu generali, aman dikkat, generalim, ulusun size ihtiyacı var; kaygılanma, boş ver albay diyordu, uykulu bir sesle, bu adamlar seviyorlar beni ve çorak topraklarda trenle

nasıl gezdirse, ekvatorlu uyruklarının topraklarından, gardenya ve çürük semender kokuları arasında, dümen suyunda piyano valsleri bırakarak süzülüp giden ahşap, yandan çarklı gemisiyle de öyle geçiyordu, yerlilerin meşin tabanca kılıflarındaki tarihöncesi ejderlerden kendini sakınarak, sonra sirenlerin yere uzanıp doğum yaptığı kutlu adalarda, yok olup gitmiş nice görkemli kentin felaketini hazırlayan ne günbatımlarında, yerlilerin ulusal renklere boyanmış ahşap gemiyi görmeye ırmak kıyısına koştukları ama yalnızca kadife eldivenli bir elin başkanlık kamarasından sallandığını seçebildikleri o yanık, derme çatma kasabalarda, oysa general, bayrakları olmadığı için kıyıda malanga yaprakları sallayan kalabalıkları görüyordu, canlı tapirler, fil ayağı büyüklüğünde dev bir patates ya da bir kafes dolusu keklikle başkanlık çorbasına tuz yetiştirmek için denize atlayanları görüyordu, başkanlık kamarasının o dinsel alacakaranlığında duyulanarak içini çekiyordu, bakın nasıl geliyorlar kaptan, bakın nasıl seviyorlar beni. Aralık ayında, Antil dünyası buz kesildiğinde, kapalı arabasına kurulup dağ yamaçlarına tırmanıyor, kayalıkların tepesine kondurulmuş büyük evde, kıtanın öbür uluslarının eski diktatörleriyle domino oynayarak geçiriyordu ikindiyi, yıllarca önce sığınma hakkı tanıdığı, tahtlarından edilmiş bu sabık babalar, onun bağışından yararlanarak yaşlanıyorlardı şimdi, taraçadaki koltuklarda, ellerine geçecek ikinci bir fırsatın hayal gemisini kuruyor, kendi kendilerine konuşuyor, denize uzanan bölmede generalin onlar için yaptırdığı dinlenme evinde ölümlerini bekliyorlardı; önce hepsini teker teker, biricik konuğu gibi karşıladı; hepsi de tan ağarırken, pijamalarının üstüne geçirdikleri üniformayla çıkagelmişlerdi. Yanlarında devlet hazinesinden yürüttükleri bir sandık dolusu para, nişanlarla dolu bir bavul, gazete kesikleri yapıştırılmış eski defterler,

Başkan Babamızın Sonbaharı, küçük bir Latin Amerika ülkesinde kendi zorbahçının kapısına kısılmış bir diktatörün öyküsü. Ölmekte olan bir diktatörün, Tanrı korkusu ile zalimlik arasında gidip gelen iç çatışmalarının anatomisi. Onun buyruğuyla işkence görenlerin, öldürülenlerin, onun yabancı cinsel isteklerine boyun eğenlerin, ondan olma adsız çocukların gözünden betimlenen bir diktatörün, "yeryüzündeki en yalnız insan"ın portresi.

Gabriel García Márquez, ayakları gerçeklik toprağına basan bu fantastik romanda, evrensel bir diktatör portresi çizerken, ezenle ezilen arasındaki ilişkinin karmaşıklığını da gözler önüne seriyor. *Başkan Babamızın Sonbaharı*; *Yüzyüklük Yalnızlık* ve *Kolera Günlerinde Aşk*'la birlikte García Márquez'in başyapıtlarından biri...

